

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

15. L. 1832 pride v Celovcu na svetlo „Versuch eines Etymologikon's der Slowenischen Mundart in Inner-Oesterreich“, ki ga je po zanesljivih virih zložil U. Jarnik, na Koroškem drugi prijatelj Metelkove slovnice, ki ga pa ni spisal v Metelčici, ampak v Bohoričici. V „Carinthia“ štev. 12. t. l. naznani Slomšek tudi to knjigo ter kaže, kako pomenljivo in kako koristno je Slovencem tako delo. Jedro vsakteremu jeziku je v koreninah, pravi. Iz teh se razrašča in razcvita in prav v njih se vidi, kako lep in bogat je jezik slovanski sploh in slovenski posebej. Skor 1500 slovanskih korenin je nabral pisatelj in primerja jih s staroslovenskimi, s poljskimi, českimi itd. Koliko bogastvo se razodeva v našem jeziku; res je, da se ga človek nikdar ne nauči popolnoma. Ta „Etymologikon“ ima biti podlaga velikemu slovarju, ki ga z nekterimi prijatelji sestavlja Jarnik, in ki ga že naprej vesel pozdravlja Slomšek.

Spisal je bil omenjeno delo, slovar po koreninah, Jarnik že l. 1830, kar je razviditi iz predgovora. V tem spominja tudi, da so ljudje vseskozi popraševali po slovenskem slovarju, in da je v dveh zimah nabral bil čez 20.000 besedi, ki jih je pa namesti po navadni abecedi, v kateri se tolikanj razločujejo med seboj slovanski rodovi, vredil po sorodnih glasnikih, kakor jih ima že tudi Metelko v svoji slovnici. Zakaj ni dal te knjige natisniti v Metelčici, tega sam ne pove.

Drugače pa je storil Anton Janez Murko (r. l. 1809 pri sv. Rupertu na Štajarskem, dr. bogoslovja, sedaj dekan v Hočah). Konec l. 1830 je bil že na Dunaju spisal slovnico o slovenskem jeziku (vid. Vorred. XVI.) in v dveh letih je hotel na svetlo spraviti tudi slovar v dveh delih. Vendar pride prva na dan v Gradcu l. 1832 z naslovom: „Theoretisch-praktische Slowenische Sprachlehre für Deutsche“, s pristavkom, v katerem ima poslovenjene nekatere potrebne besede, nekaj nemško-slovenskih pogovorov, Ezopovih basen in Prešernove pesmi „Slovo od mladosti“ pa „Povodnji mož“ (8ⁱ. XVI. str. 198); slovar pa l. 1833 najprej „Deutsch-Slowenischer Theil“ (8ⁱ. v predelih str. 862) in potlej „Slovensko-Nemški Ročni Besednik“ (8ⁱ. str. 788). Kakor se slovenščina govori na Štajarskim, Koroškim, Krajskim in v zahodnih straneh na Vogerskim. — Reči se mora, da slovnica in slovar, ki sta bila tedaj prav dobra, sta dobra še sedaj, vzlasti slovensko-

nemški besednik, ker boljšega nimamo doslej. Ni se toraj čuditi, da je obeh teh del bil Slomšek tolikanj vesel.

V predgovoru k slovnici razlaga Murko, zakaj ni pisal ne v Dajncici ne v Metelčici, ampak v Bohoričici. Pervič, pravi, za to, ker sem spisal to delo (slovnico in slovar) za Slovence vse, ne le za nektare, za kako peščico naslednikov te ali une abecede, sej vem, da Slovenci rabijo sedaj še največ Bohoričico; drugič, ker je gotova resnica, da se kaka nova tudi dobra reč, dokler je narod in večina njegovih pisateljev ne potrdi, v slovar sprejeti ne sme; tretjič, ker bi nova abeceda, ako je že res potrebna, mogla biti čisto latinska, ne pa zmes iz latinskih, cirilskih, pokvarjenih in na novo iznajdenih pismenk. Vsak terdi svojo, se vé; vendar nobena novih abeced ne skezá, in sestaviti bi moral spet drugo, in tako le pomnožiti dosedanje zmešnjavo. Opomnim naj, da se Bohoričeva meriti sme (razun s Cirilovo) z vsemi drugimi evropejskimi. Kopitar, na katerega se ti novi abecedarji sklicujejo, je želel latinskega Cirila, ki bi v svojem pravopisu sklenil zapadne Slované. To imenitno in jako dobro zedinjenje slovanskih narečij bo pa ostalo menda le željenje, dokler se manjši, v državi manj pomenljivi in manj olikani rodovi ne pridružijo bolj izobraženim in premožnim.

Štajarski Slovenci smo bili s Kranjci lepo sklenjeni v pisanji, kakor smo v govorjenji še; zdaj pa se vzdiguje neka književna razlika, kakor stena kitajska, ki proti nas razdeliti, kar ni in ne more dobro biti ne gledé na jezikoslovno ne sploh na ljudsko omiko, ker si na vso moč prizadevajo na Štajarskem Dajnkovo, na Kranjskem pa Metelkovo pisavo pripraviti v občno rabo ter jo vpeljujejo v ljudske šole in tako med ljudstvo samo. „Le vzajemno abecedo, vse drugo pride samo po sebi“, vpijejo in vendar delajo vedno le nove razpore. Poznam človeka, ki si je, ker mu nobena dosedanjih abeced ni všeč, stvaril popolnoma novo, češ, da rabi v prihodnje sam svojo! Ako se ima to ponavljati, se bomo vkvarjali na zadnje kakor Kitajci le s pravopisji, poglavitno reč, vedo samo, pa zane-marjali. Kdor se je naučil pravilno brati slovensko, lahko bere in razumé vsako tudi v Bohoričici pisano ali tiskano knjigo; kdor se pa ni naučil, tega nevednosti ali priprostosti ni pomagano še s toliko celimi ali polglasniki! Kadar sem pisaril poprej svojim rojakom, pisal sem vselej v navadnem pravopisu, ter sem dobro vedil, da me bodo razumeli; zdaj bi pa enim mogel pisariti v Bohoričici, drugim v Dajncici, spet drugim v Metelčici, in bi še vselej ne vedil, bodo li znali brati, ali me bodo razumeli itd. Čemu se neki ločiti in na stran zahajati, kadar se po ravni poti in z zedinjenimi močmi najprej

pride do zaželenega konca itd. To so razlogi, da sem pisal v Bohoričici; ako bode treba, povem jih še več, vendar le-ti so poglavitni.

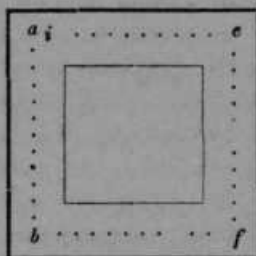
Tako je z besedo in v djanji na Štajarskem poderl Dajncico, pa tudi Metelčico, A. J. Murko, na Koroškem djanski U. Jarnik, in ondi pričeto abecedno vojsko sklenil in dokončal je, djal bi, z obeh omenjenih del tolikanj iskreno priporočbo — Lubomir t. j. Slomšek. Pa — komaj potihne abecedna vojska na Štajarskem in Koroškem, kar se vname le še huje na Krajskem!

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje Josip Levičnik.

Moto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanški pregovor.

Ako moramo o presajanju prenašati mlada drevesica iz enega kraja v drugega, moramo posebno paziti, da se med potoma kaj ne poškodujejo. Zlasti solncu naj ne bodo preveč razpostavljena. Pri prav mladih smrečicah in mecesnih je še dobro, ako se zemlja, katera se koreninic derži, malo zamóči. Tudi za večja drevesica je dobro, če se med prenašanjem večkrat z vodo polijó. — Vsajaje mlada drevesica na nova mesta paziti moramo na to, da jih tako široko vsaksebi razverstimo, da kedar odrastejo, njihovo vejevje tla zagérne, ali z drugimi besedami, da veje posamesnih dreves ne segajo ena prek druge. Tedaj ne prereditko, pa tudi ne pregosto, naj se gojzd sadi. Se vé, da je tù treba gledati na velikost drevesic; čim večja so, tim redkejše jih moramo stavljati. Prostor naj se jim pa tudi po mogočnosti pravilno odmeri. Narisala se je bila v zgled nekak naslednja podoba na tablo:

do f , in poslednjič, da dobimo pravi štiriogelnik, še od c do f . Zatim se pričnejo saditi drevesca po vervici od a do i itd. — Tako sajenje nam kaže in dá lepo simetrično podobo, in poleg tega se lahko tudi hitro izštevíli, koliko ravno mladih drevesic potrebujemo. Vzemimo: 1 oral z 1600 □° × 36 dá 57·600 □'; tedaj bi bilo treba za 1 oral 3600 po 4' narazen nasajenih drevesic. Tega razmerja se navadno tudi gozdorejci poslužujejo. Zamorajo se pa mlada drevesica tudi

ter se nam tako-le razjasnila: Vervico, ktera naj bo že punktirana ali z jagodicami, ali pa s pikami po potrebi daljave (kakor hočemo namreč drevesica narazen postavljati), potegnimo po širjavi od a do c ; potem od a do b ; potem od b